

SITUACIÓN ACTUAL DO COÑECEMENTO E NÍVEL DE PROTECCIÓN DA FLORA RARA E AMEAZADA DA GALIZA

ESPECIES AMEAZADAS

por S. Ortiz, J. Rodríguez-Oubiña & I. Iglesias, do Dpto. de Botánica, Facultade de Farmacia, Universidade de Santiago.

Debido á crecente degradación do medio natural, na maior parte dos Países estanse a desenvolver nos últimos anos programas de conservación e a promulgar leis de protección da súa flora e fauna rara e ameazada. Os niveis de coñecemento e protección da flora rara e ameazada da Galiza son realmente moi baixos se os comparamos cos doutros Países do noso entorno, de xeito especial con algun deles como o Reino Unido. Semellan encontrarse, poren, nun plano mais acorde co da maior parte dos territorios da Península Ibérica aínda que, como despois veremos, a nosa posición non é privilexiada.

Apenas existen estudos monográficos sobre estes temas; quizais o único a ter en conta sexa unha recente "Revisión crítica del listado de flora endémica gallega" de Izco & Sanchez (1995) aínda que, como indica o seu título, só está centrado na flora endémica, ou sexa, aquela circunscrita aos límites do noso País ou que os sobarda por pouco; nese traballo da-se una lista de 44 especies e subespecies endémicas segundo o criterio de subsector expandido exposto nese mesmo traballo. Non existe polo momento un listado da flora rara e ameazada de Galiza, eido no que os autores deste artigo acaban de iniciar un proxecto de investigación.

Nun reconto preliminar podemos calcular que o número total sobarda as 600, sen contar as plantas introducidas, o que

supón mais da cuarta parte da flora total. Porén hai unha grande cantidade de plantas que sendo raras na Galiza, como, por exemplo, *Rosmarinus officinalis* L. ou *Cistus laurifolius* L., son moi comúns en territorios mais ou menos próximos. Se obviamos todas estas plantas o número reduce-se á décima parte; entre elas, a maioría son endemismos,

SÓ ESTÁN PROTEXIDAS DIRECTAMENTE DUAS ESPÉCIES, PERO SEN NEN- GÚN EFECTO PRÁCTICO NIN SIQUERA Á HORA DA REALIZACIÓN DE ESTUDOS DE IMPACTO AMBIENTAL

aparte dalgúns especies cun significado moi especial por estaren no seu límite de distribución xeral como poden ser, por exemplo, *Hymenophyllum wilsonii* Hooker ou *Quercus lusitanica* Brot. ou outras de habitats especialmente ameazados como as dunas e brañas. Son estas plantas as que con maior axilidade corresponde protexer xa que se éstas desaparecen no noso territorio, desaparece una parte fundamental das súas

monocotiledónea acuática relativamente común en Europa mais na Península Ibérica coñecida soamente nos Pirineos e na Lagoa de Cospeito de onde parece ter desaparecido.

Na actualidade esta-se principiando un proxecto financiado pola Xunta coa fin de levar a efecto un estudo preliminar demográfico, bioxeográfico, de riscos, etc. da flora endémica estricta da Galiza,

<i>Armeria merinoi</i>		Nieto Feliner & Silva Pando
<i>Centaurea borjae</i>		Valdés-Bermejo & Rivas Goday
<i>Centaurea corcubionensis</i>		Laínz
<i>Centaurea janerii</i> Graells	subsp. <i>gallaecica</i>	Laínz
<i>Centaurea ultreiae</i>		Silva Pando
<i>Crepis novoana</i>		S. Ortiz, Soñora & Rodr. Oubiña
<i>Cytisus ingramii</i>		Blakelock
<i>Festuca brigantina</i> (Markgr.-Dannenb.) Markgr.-Dannenb.	subsp. <i>acteophyta</i>	Gutiérrez Villarias
<i>Festuca graniticola</i>		Kerguelén & Morla,
<i>Leucanthemum corunnense</i>		Lago
<i>Leucanthemum gallaecicum</i>		Rodr. Oubiña & S. Ortiz
<i>Linaria polygalifolia</i> Hoffmanns. & Link	subsp. <i>aguillonensis</i>	Castroviejo & Lago
<i>Omphalodes littoralis</i> Lehm	subsp. <i>gallaecica</i>	Laínz
<i>Rumex scutatus</i> L.	subsp. <i>gallaecicus</i>	Lago
<i>Sagina merinoi</i>		Pau ex Merino
<i>Santolina rosmarinifolia</i> L.	subsp. <i>melidensis</i>	Rodr. Oubiña & S. Ortiz
<i>Sesamoides suffruticosa</i> (Lange) Kuntze	subsp. <i>latifolia</i> (Merino)	S. Ortiz & Rodr. Oubiña
<i>Silene scabriflora</i> Brot.	subsp. <i>gallaecica</i>	Talavera
<i>Thlaspi oligospermum</i> (Merino)		Merino, Greuter & Burdet

poboacións ou todas nos casos de endemismos galegos estrictos.

Con respecto a isto último hai que suliñar que, aínda que non endémicas, coñecen-se xa ao menos dúas especies con case total seguridade extinguidas na Galiza, as dúas de grande significado

por estaren as nosas poboacións moi alonxadas do que é a área de distribución normal da especie, éstas son *Christella dentata* (Forsskal) Brownsey un fento tropical e subtropical coñecido en Europa unicamente na Sierra de Algeciras, en

Cádiz, e da área de río Caldo, no Xurés, de onde xa desapareceu; a outra é *Luronium natans* (L.) Rafin, unha

ou sexa, as especies e subespecies cuxa área de distribución total non sobarda os límites do noso País, e da que acompañamos unha relación no recadro -non se inclúen neste listado as especies de reprodución apomíctica, ou sexa, asexual ou pseudosexual, por seren moi inestables e moi complexa a determinación das distintas especies e subespecies

No mesmo proxecto inclúese un seguimento mais detallado do comportamento demográfico e da variabilidade xenética de 4 das especies mais ameazadas de Galiza: *Centaurea borjae* Valdés-Bermejo & Rivas Goday, *Centaurea ultreiae* Silva Pando, *Crepis novoana* S. Ortiz, Soñora & Rodr. Oubiña e *Leucanthemum gallaecicum* Rodr. Oubiña & S. Ortiz. aínda que polo momento é moi probable que este estudo só se poida desenvolver coas dúas primeiras especies.

Centaurea ulreiae, unha planta cuxa área de distribución se circunscribe con exclusividade aos gabros do Monte Castelo nos límites entre os municipios de Santa Comba, Coristanco e Tordoia, na Provincia da Coruña.

Para garantir a súa sobrevivencia e posible a reintroducción no caso de extinción dalgunha delas ou parte das

A REINTRODUCCIÓN, O CULTIVO EN VITRO OU A CRIACIÓN DE BANCOS DE XERMOPLASMA SON ALGUNHAS DAS MEDIDAS A CONSIDERAR PARA GARANTIR A SUA SOBREVIVENCIA INMEDIATA. PERO ADEMÁIS É NECESARIA A PROTECCIÓN LEGAL E DE FEITO DESTAS ESPECIES E DOS SEUS HABITATS.

súas poboacións. Está-se a realizar tamén cultivo in vitro de varias plantas raras e ameazadas, en concreto de *Armeria humilis* (Link) Schultes, *Centaurea borjae* Valdés-Bermejo & Rivas Goday, *Centaurea janerii* Graells subsp. *gallaecica* Laínz, *Centaurea ulreiae* Silva Pando, *Crepis novoana* S. Ortiz, Soñora & Rodr. Oubiña, *Hyacinthoides paivae* S. Ortiz & Rodr. Oubiña, *Leucanthemum gallaecicum* Rodr. Oubiña & S. Ortiz, *Santolina rosmarinifolia* subsp. *melidensis* Rodr. Oubiña & S. Ortiz, *Silene acutifolia* Link ex Rohrb. e *Iris boissieri* Henriq., en todos os casos con éxito non sendo con esta última planta que semella presentar maiores dificultades das previstas; con varias delas

esta-se a principiar a encapsulación de meristemas saneados para preservar como xermoplasma en nitróxeno líquido. En relación con isto esta-se a por en marcha tamén un banco de xermoplasma no que se pretenden preservar a baixas temperaturas coleccións de sementes de diferentes plantas da xeografía galega, prestando unha especial atención ás raras e ameazadas.

En canto ao actual nivel de protección da flora rara e ameazada na Galiza hai que salientar que unicamente están protexidas directamente *Omphalodes littoralis* Lehm subsp. *gallaecica* Laínz e *Centaurea borjae* Valdés-Bermejo & Rivas Goday, en concreto polo Real Decreto 439/1990 (BOE 83, 5 de Abril), e isto, amais, non parece ter ningún efecto práctico nin siquiera para que sexan tidas en conta nos informes de impacto ambiental sobre actuacións que afectan ás áreas onde viven como ten ocorrido recentemente coa instalación de xeneradores eólicos na área na que vive *Centaurea borjae*.

Non existe, por outra parte, nengunha lexislación surxida da Xunta de Galiza que protexa direc-

tamente algunha outra planta coa excepción do acibro. Neste sentido pode-se dicir que o atraso é importante en relación con outros moitos territorios do Estado; en moitas Comunidades Autónomas xa se teñen promulgado leis de protección da correspondente flora rara e ameazada e nalgúns como a Comunidade Valenciana criou-se unha rede de microreservas para garantir a súa protección.

De xeito indirecto unicamente algunhas plantas como *Armeria pubigera* (Desf.) Boiss. (Illas Cies), *Hyacinthoides paivae* S. Ortiz & Rodr. Oubiña (Monte Aloia), *Iris boissieri* Henriq. (Baixa Limia - Serra do Xurés) ou *Silene scabriflora* Brot. subsp. *gallaecica* Talavera (Corrubedo) estan, en parte, protexidas ao existiren poboacións das mesmas dentro dalgún Parque Natural, mais isto ocorre en moi poucos casos pois é moi escasa a superficie natural protexida na actualidade na Galiza, territorio que, tristemente, ocupa un dos últimos lugares, se non o último, entre as Comunidades Autónomas do Estado en canto a porcentaxe de superficie dedicada a protección medioambiental.

Cultivo in vitro de *Santolina rosmarinifolia* subsp. *melidensis*.

